

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

1 Septembre 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 304

ABONEMAN:

Seneliği [24Nushâ] Türki-
ye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

1 Eylül 1930

şübhe bile etmediğimiz, neşe, elem, merhamet, şefekat, ulviyet, kahramanlık «nuance» larını ruhumuza nüfuz ettirir .

Beşeri hayatın ve tabiatın bütün safahatıle ruhlarımız arasında bir visal.«Communion»te'sis eder . ve mahlûkat ve eşyaya karşı derin bir tecazub uyandırır.

Bunlardan mada, san'at, milli hayatın ba'zı safahalarını ifade ederek, aynı vatanın a'zalarını birleştirmeye yardım eder. fakat milli seciyesi ne olursa olsun , sanat aynı vatanın efradını birbirine yaklaştırmakla iktifa etmez. Te'siri hududları geçer. Rembrand ı sevmek için Hollandalı,Sa'diyi sevmek için İranlı, Fuzuliyi sevmek için Türkiyalı olmak zaruri değildir. Hakiki kültür millî olmakdan ziyade beşeri humain dir. Boylece san'at, her milletin, her ırkın güzidelelerini birbirine yaklaştırır ve bütün milletlerin,bütün ırkların bütün efradını da birleştirebilir.

San'at en büyük bir ma'nevî tesanüd vasıtasıdır. Bu gün, Parisde, « Almanyay, Latin Amerika , ve Mübadele isimli mecmuaları çıkaranlar Beynelmilel bir tesanüd için çalışıyorlar . San'at , bir lisan , ruhların en derin, en görünmez köşelerini anlatabilen hissî bir lisandır , hasbi Seciyyeleri itibarıyla , az çok intifai olan tabii lisanlara faikdir. Millî lisanlara beynelmilel seciyesi itibarıyla faikdir . Büyük filosof «Auguste Comte»un dediği gibi:

San'at « bütün nev'imizde, âlemşumul bir tarzda anlaşılan yegâne lisan parçasıdır».

İlimleri bile alimlere sevdiren güzellik aşkıdır. Büyük riyaziyeci « H. Poincaré » güzellik aşkı ile , alimin hakikata müteveccih cehdlerini izah ediyor ve diyor, ki

«Alim, tabiatı nafi olduğu için mütalea etmiyor; mütalea ediyor çünkü ondan zevk alıyor ; zevk alıyor çünkü o güzeldir . «Eğer tabiat güzel olmasaydı tanınmak zahmetine değmezdi».

Fakat güzellik tabiate yapışmış bir yafta değildir . Güzellik tabiatde yapışmış bir yafta değildir güzellik tabiatde virtuellement bilkuve mevcuttur. Ancak büyük ediblerin büyük şairlerin, büyük musikişinasların, büyük ressamların eserleriyle ünsiyet peyda ederek, tabiatla, hayatta, yeni yeni güzellikler keşf edebiliriz. Romantizmden evvel dağlar ve göller güzel değildi. Chateaubriand ı , Conrade ı okuyan tabiatla ve denizde başkagüzellik bulur, okumayan başka güzellik. Alemşumul hayatın

bin bir cebhesini , bin bir güzelliğini gören ancak dâhilerdir. Herkes dâhi değildir.

Ancak büyüklerin bedi'alarile kaynaşarak, hayatta her gün yeni bir güzellik, yaşamak için yeni bir cazibe buluruz.Ve hayata, cem'i-yete, tabiate, kâinata ısınırız.

Sanat büyük bir mürebbidir; Onu hakir görmeyelim, kendimizi küçültmüş oluruz.

Fransanın Rennes Darülfünunundan
felsefe me'zunı

Su'ud Kemaleddin

Ameli Ruhiyyat

LES INCERTITUDES DE L'HEURE

PRÉSENTE

Dr. Gustave Le Bon

8

İkinci bahs

Harbler, İnkılablar, ve Terki teslihat

I

MÜSTAKBEL HARB SEBEBLERİ

ve

GERMEN İNTİKAMI

Fizikî hadiselerle mümâsil olarak, bir çok ictimai hadiselerin zaif bir noktası bulunur. Bu zaif noktanın civarında, ehemmiyetsiz te'sirler, meselâ sulh yahud harb gibi, pek büyük tebeddülleri mucib olabilir. 1870 ve 1914 harbları bu mülâhazayı tasdik eder.

Cihan harbı, mütekaddem harbların, keşfetmeye müsaid olmadığı iki prensip ortaya çıkardı. Bunlardan biri şudur, ki galib dahi mağlûb kadar, harbden, harab olur. İkincisi şudur; ki mağlûba tahattüm eden tazminat, harbe iştirak etmeyen kavmler dahi dahil olduğu halde, dolayısıyla diğer akvam tarafından 'te'diye olunur.

Bir kavmin maddî sermayesi bir harbde tahrib olunabilir. tanzim iktidarının ve « technique » kabiliyetinin vücade getirdiği ma'nevî sermaye na kabili tahrib olduğundan maddî sermayeyi sur'atle tekrar vücade getirmeye müsaid olur. (Almanya) bu keyfiyetin yeni bir misalini teşkil eder.

Avrupa'nın müstakbel tarihi, büyük milletlerin, ez cümle, harb esnasında müteşekkil ittifakların sulh müddetince de muhafazası hususundaki i'tinalarına bağlı olacaktır.

Bedihi umurdandır, ki- (Fransa), (İngiltere), (Amerika) gibi üç büyük memleket la aletta 'yin bir tecavüze karşı ittihad etmeyi kabul etse-lerdi sulh tahtı te'mine alınmış olurdu. Bu milletlerin menfa'atlarının ve zihniyetlerinin müteba'id olması ve zimamdarlarının müteakabil emniyetsizliği, bu ittifağın hayyizi fi'le çıkmasına mani' olduğundan, kavmler teslihat masarifi altında ezilmeye, batmay mahkumdurlar.

Eger 'akl, kavmler arasındaki münasebat üzerine bir te'sir icra edebilse idi menfa'atlarının yekdigirlerini tahrib etmekte değil yekdigirlerine mu'avenet etmekte olduğuna derhal kani' olurlardı.

II

HEGEMONIA [*] İÇİN MÜCADELE

Büyük harbin avakıby hakikiyyesi, evvelden kesdirilen netayicden çok farklıdır. Ba'zı ekvam div endam cehd ve gayretler mukabîlinde, Almanyanın askeri « Hegemonia » sından kurtulduktan sonra, İngilterenin iktisadî ve siyasî Hegemonia sına katlanmak zaruretinde bulunduklarını görüyorlar. Bu, daha az ağır görünmüyor.

İngiliz « Hegemonia » sının, bugün Hükûmeti Müttehedei Amerikanın şevketi mütezayidinden başka bir hemta **Contre - poids** si, başka bir dengi yoktur.

Hegemoniaya temayüle delâlet eden muhtûlif alâmetler arasında, diplomatların lisanı da vardır : (İngiltere) Cermen müstemlikâtını ve donanmasını zapt etdi, sonra, (İran) ve (Mısır) üzerine himayesini ilân etti; fakat müttefiklerini haklarını müdafa'a etmek istedikleri zaman İngiliz zimamdarlarının lisanı ta'arruzgâr oldu. Dünya o zaman, yeni bir « Hegemonia » nın doğmuş olduğunu anladı.

[*] [Hégémonie, bir memleketin diğerleri üzerine te-favvuku demektir.]

BÜYÜK MİLLETLERİN RUHLARI

LA « GENTRY »

Uzaktan ahvale nazar olununca İngiliz cemiyeti birbirinden ayrı iki millete ayrılır :

Köylü millet—Nation rurale ve sanayi ehli millet—Nation indurstrielle.

Birincinin başında Gentry ya'ni büyük erazi sahibleri hey'eti vardır. Zekî, münevver, vukufu olan bu sınıf bütün XVIII ıncı asır esnasında ve 1832 tarihine kadar, hüküm ve nüfuzunun alabildiğine büyüdüğünü görmüştür. İnkisam kabul etmez Latifundia lerine yerleşmiş ve bütün köy erazisinin sahibi [1] bu 150,000 centilmeni gösterdim. Hukuk medeniye [Le droit civil] onları tahakim eder ; hazine onları esirger, gümrük ve Excise [2] nizamnameleri istihsallerini rekabete karşı himaye eder; zan olunur ki bu land [3] kelimesi bir kudsiyet ihtiva ediyor ve imtiyazlar ona kendiliklerinden müteveccih oluyor. Başka yerlerde bu imtiyazları kan, haseb ve neseb tafviz eder, burada ise toprak celb eder ve bu imtiyazları adeta vazî'ı kanunun elinden düşürtür. **Squire** in (yani sahibi milk " Centilmen " in) zatını daha mükemmel bir surette tasavvur ve derpiş etmek için onu yalnız eşya ile münasebetlerinde değil, kendisini ihata eden adamlarla münasebetlerinde de nazarı i'tibara almak lazımdır. İstisnasız, bütün bu adamlar ona bendedirler, ona merbutdurlar. Takriben ikide biri kendi tarafından intihab edilen Rahib, altı ay evvel " Konje " verebildiği (yani malikânesinden çıkaracağını altı ay evvel ihbar ederek bu müddetin hitamında yol verebildiği) çiftlikci, haftalıkla tutduğu ziraat işçisi hep onun ma'ıyyetinde, hep onun emri altındadırlar. Aynı adamlar üzerine diğer bir tarzı hüküm ve tesiride idarî ve adlî salahiyyetleri te'min etmiştir. Fransada, Mutasarrıf (Le Préfet), Kaimmekam (Le sous-préfet) Meclisi umumî Le conseil général Kaimmekamlık meclisleri, Les conseil de préfecture, Ali mekteb müdürü (Le recteur), Turuk ve ma'abir mühendisi v. s. aralarında taksim edilen salahiyyetlerin her halde bir kısmını kontluklarda bu centilmen icra eder. Sulh hakimliği, müstan-

[1] Excise İngilterede ma'mul müskiratdan alınan resim.

[2] Land - Erazi.

[3] 1877 de, 37,402 centilmen, 30 milyon akr erazinin 25 milyonuna sahip bulunuyordu. « Akr » Fransada 52 « Ar » a muadil erazi ölçüsü idi. İngilterede 40 « Ar » dir. Bir « Ar » 100 kilometro murabba'ıdır.

tiklik, polis komiserliği, bidayet hukuk mahkemesi hakimliği salâhiyetlerinin icra eder. Gerek yalnız olarak, gerek küçük ini'kad **Petty sessions** larında, gerek hususî celselerde, gerek her üç ay celselerinde, her yerde, bu centilmen hazır; muhtelif işler hakkında karar verir ve büyük rolünü ifa etmiş bulunur. xvii inci asrın nihayetinden beri Latifundia sahibi centilmenin hak kazası bütün istinaf ve temyizden kurtuldu; artık Certiorari [*] nin, Writ ine ya'nî buyuruldusuna ma'nî değildir. Vaktile buna istinaden Westminster muhakimî, mesaili mühimmeyi huzuruna celb ediyordu. Merasimi usuliyeden ari muamelelat adliyyeyi Justicepommair usulleri, malikâne sahibi centilmene tevdi' edilen umure, alelterric girdi; hakimlerin hükmüne tabi olanların, huzuru mahkemeye çıkanların "Garanti" leri bu dereceye kadar azaldı. Ma'haza, heman kâffe ahvalde, zıcdan kurtulmak için, centilmenin selâmeti vicdanını dermeyan etmesi kâfidir ve aleyhinde da'va altı aydan sonra mürur zamana tabi olarak gayri mesmu olur.

Prof. E Boutmy

ŞA'İR GÜLERKEN ÖLÜR

**Gönüllere hakan olmaya geldik
Kimsenin önünde biz bükmedik diz;
Yaşarken ağlarız ağlayanlarla,
Ölürken gülmeyi bilen şehidiz.**

A. D. 8 Ağustos 1930

TABİ'AT İLMİ

ÖRÜMCEKLER

3

Uzak mesafelere gitmek isteyince yüksek bir yere çıkarak hava cereyanını muvafık bulur bulmaz ipek tellerini ifrâza başlar. Bir örümceğin 3, nihayet 5 dakika zarfında 250 metre ipek çıkardığına nazaran bu uzun seyahat vasıtası ne kadar çabuk vücutta geldiği tahmin olunabilir. Bir yandan çıkan ve aynı zamanda havalanan bu tel, örümceği kaldıracak kadar uzadıktan sonra minimini seyyah, urgan ucuna bağlı bir kuyu bakreci gibi bu nazik ve görünmez telin ucunda sallanarak uçar, gide, hava cereyanının sevk ettiği bu tellerin yükselmesine, yerdeki menfi elektrikin

[*] İngiltere büyük mahkemesinden sadır olan bir fermanın adıdır ki lafzen « tedkik olunmak üzere » demektir bir davanın evrakı küçük mahkemeden talep ve celb olunmak için tasdir olunur.

def'i ve havadaki müsbet elektrikin cezbetmesi hizmet ettiğini söyleyenler de vardır. Bu zeki seyyah inmek istediği yerin üstüne vasıl olunca derhal mini mini bir yumak, yahut püskül yaparak paraşütle inen bir tayyareciden daha emin bir surette yavaş yavaş iner. İngiliz natüraliste meşhur Darwin sahilden 60 mil uzakda giden bir gemiye bu suretle bir çok örümcekler geldiklerini bizzat görmüştür.

Hazreti Muhammedin kureyş kâfirlerinin her türlü tecavüzlerinden bîzar olarak Mekkeyi terk edip Ebubekirle beraber Medineye giderken Cebelînurda gizlendikleri mağranın medhalini örümceklerin derhal bir şebeke ile kapatarak büyük peygamberle muhterem yarığarmı, tâkip eden düşmanların tearruzundan kurtardıklarına dair olan rivâyet malûmdur; örümceklerin yuva yapmak ve ağ kurmakda

gösterdikleri sür'ate, ve herne suretle olursa olsun az, çok harap olan şebekele-rini ta'mirdeki isti-callerine nazaran bu hadise sıhhatında şüphede edilecek bir şey değildir. Büyük ve

muhterem frailer mağaraya girerken medhalde mevcut şebekeyi tahrip etmiş olduklarından örümcekler tamire müsareat etmişler demek olur; etmezlerse aç kahlırlar; ma'amafih hristiyanlarcada örümceklerin, galibâ havari-lerden birini bu suretle ölümden kurtardıklarına dair hikâye vardır.

Epir, yahut Epira namı verilen ve dünyanın her tarafında mevcut olan bir nevi küçük örümceklerin, nasıl çiftleşdiklerine dair İsveç kralının teşrifateciliğinde bulunmuş olan bir natüralistin, müşahedesi hayli garipdir.

Bu nevi örümceklerin erkeklerindede mahsus tenasül âleti yokdur; lems âletleri kaşık şeklindedir. Erkeklerden hayli büyük olan dişiler vakitlerini en ziyade ipek hamakları içinde istirahatle geçirirler; erkek ve dişilerin ikametgâhları ayrıdır. Erkek çiftleşmeye karar verince kaşığını aşı mayı'ı ile doldurarak soluğu dişinin evinde alır. İsveç kralının teşrifat-cısı: «Şişman bir Epira dişisi gördüm, şebekesinin merkezinde şehvet perestâne bir tavr ile salnıp duruyordu, küçük ve zavallı bir erkek pek ziyade ihtirazlı bir tavr ve hare-